

**College van Gedeputeerde Staten
statenbrief**

Aan Provinciale Staten

DATUM	1-6-2021	NUMMER PS	Voegt de griffie toe
DOMEIN	SLO	COMMISSIE	BEM
STELLER	Lisa Wouters	TELEFOONNUMMER	3434
NUMMER	82261F95	PORTEFEUILLEHOUDER	Van Muilekom

Onderwerp Statenbrief:

UNESCO Werelderfgoedconventie 2021: Limes en Hollandse Waterlinies

Voorgestelde behandeling:

Ter informatie

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting

De provincies Utrecht, Gelderland en Zuid-Holland zijn gezamenlijk siteholder voor het beoogde Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes. Op de werelderfgoedconventie in juli besluit het Werelderfgoedcomité over de voordracht. Er wordt dan ook besloten over de voordracht van de Hollandse Waterlinies waarvoor de provincies Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant het gezamenlijk siteholderschap invullen. De adviezen van ICOMOS, het leidend adviesorgaan voor UNESCO Werelderfgoed, worden begin juni bekend gemaakt.

Inleiding

Limes

De provincies Utrecht, Gelderland en Zuid-Holland werken sinds 2011 samen aan het beheren, behouden en benutten van de Limes. Een belangrijk onderdeel daarvan vormt de gezamenlijke ambitie om de Limes te laten inschrijven op de Werelderfgoedlijst. Wij hebben u de afgelopen jaren geregeld op de hoogte gesteld van belangrijke stappen op weg naar Werelderfgoed, van plaatsing op de Voorlopige Lijst in 2011 tot vaststelling van het nominatiedossier in oktober 2019 (statenbrieven van 8 mei 2012, 4 maart 2014, 28 oktober 2014, 23 mei 2017, 12 februari 2019 en 17 september 2019). Ook nu delen wij graag de laatste ontwikkelingen met u en kijken wij vooruit naar de Werelderfgoedconventie 2021.

In januari 2020 heeft het Rijk het nominatiedossier van de Neder-Germaanse Limes aangeboden aan het Werelderfgoedcomité in Parijs. Op de werelderfgoedconventie in juli 2021 besluit het Werelderfgoedcomité over de voordracht.

Vooruitlopend op onze rol als siteholder van de Neder-Germaanse Limes hebben wij de samenwerking met de provincies Gelderland en Zuid-Holland bestendigd in de vorm van een centrumregeling op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed, Staatscourant 2021, 23652). U verleende ons hiervoor toestemming bij besluit van 18 november 2020. De provincie Utrecht treedt op als centrumprovincie.

In lijn met het managementplan en de daarin verwerkte ambitie om gemeenten ook op bestuurlijk niveau actiever te betrekken bij het (beoogd) Werelderfgoed, is met ingang van dit jaar de stuurgroep van de Limessamenwerking uitgebreid met drie adviserende leden: wethouder Noël Vergunst (Nijmegen), burgemeester Klaas Tigelaar (Leidschendam-Voorburg) en wethouder Jocko Rensen (Bunnik), als afgevaardigden van hun gemeente. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed was al adviserend lid.

Hollandse Waterlinies

De provincies Utrecht, Noord-Holland, Gelderland en Noord-Brabant hebben in 2014 hun gedeelde werelderfgoedambitie voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie, als uitbreiding op het bestaande Werelderfgoed Stelling van Amsterdam (SvA), vastgelegd in het 'Pact van Altena 2014-2020'. Samen met een grenswijzing van de SvA is dit in januari 2019 aan het Werelderfgoedcomité aangeboden als één dossier: 'Hollandse Waterlinies (significant boundary modification)'. Het besluit op de voordracht, dat genomen zou worden tijdens de werelderfgoedconventie van 2020, bleef uit: de conventie werd als gevolg van de coronapandemie afgelast.

Wij hebben uw toestemming verkregen bij besluit van 8 juli 2020 om de samenwerking met de provincies Noord-Holland, Gelderland en Noord-Brabant vorm te geven als een gemeenschappelijk orgaan op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen, op te richten zodra de status van Werelderfgoed is verkregen. Pas wanneer een positief besluit van het Werelderfgoedcomité is genomen, zal de gemeenschappelijke regeling waarmee het gemeenschappelijk orgaan Hollandse Waterlinies wordt opgericht, in de Staatscourant worden gepubliceerd en in werking treden. Het gemeenschappelijk orgaan heeft zelf geen rechtspersoonlijkheid: voor deelname aan het (privaatrechtelijk) maatschappelijk verkeer zal het daarom gebruik maken van de rechtspersoonlijkheid van de provincie Utrecht, waar het orgaan ook gevestigd zal worden.

Voor de komende jaren stellen wij een nieuw programmaplan op voor de Hollandse Waterlinies. Wij leggen dit in concept aan u voor in de commissie BEM van 23 juni.

Besluit Werelderfgoedcomité

Op de werelderfgoedconventie van 2021, online te houden van 16 tot 31 juli 'in' Fuzhou China, besluit het Werelderfgoedcomité over beide voordrachten. Het onderwerp uitbreidingen en nieuwe inschrijvingen staat tussen 23 en 27 juli op de agenda.

Uiteraard is onze blik vooral gericht op inschrijving (inscription), maar er zijn nog drie andere besluiten mogelijk. Een lichte terugverwijzing voor relatief kleine aanpassingen (referral), een zware terugverwijzing wanneer er omvangrijkere bezwaren zijn (deferral) en niet-inschrijving (non-inscribe). Bij een referral en deferral kan er op een later moment een aangepast of nieuw nominatiedossier worden ingediend. Bij een non-inscribe kan dat niet: dat houdt een definitieve afwijzing in. Voor de Limes is dit verbeeld in een infograph (zie bijlage 1). Daarnaast laten de laatste jaren de ontwikkeling van een nieuwe variant zien: de inschrijving met aanbevelingen, waarbij het Werelderfgoedcomité verwacht dat deze binnen bepaalde tijd zullen zijn opgevolgd.

ICOMOS-advies

Een belangrijke rol bij deze besluitvorming is weggelegd voor het advies van ICOMOS, het leidend adviesorgaan voor UNESCO op het gebied van monumenten en sites. Dat advies komt tot stand na een zorgvuldig traject dat grofweg plaats heeft tussen indiening van het dossier en besluitvorming van het comité. Standaard elementen zijn de technische evaluatie, waarbij een ICOMOS-missie het genomineerde erfgoed bezoekt, en het stellen van nadere vragen. Het is gebruikelijk dat het advies zes weken vóór de Werelderfgoedconventie bekend wordt gemaakt. Doorgaans volgt het Werelderfgoedcomité in zijn besluit het advies van ICOMOS, maar het kan ook afwijken.

In september 2020 vond de technische evaluatie voor de Limes plaats, waarbij een ICOMOS-missie (wegens coronabeperkingen bestaand uit één afgevaardigde) de Neder-Germaanse Limes in Nederland en Duitsland bezocht. In de maanden erna werd aanvullende informatie gedeeld en begin dit jaar stelde ICOMOS nadere vragen. Het betrof onder andere archeologisch inhoudelijke vragen, vragen over het management en opmerkingen ten aanzien van de begrenzing van de kern- en/of bufferzone van een aantal specifieke, voorgedragen locaties. De vragen zijn eind februari 2021 beantwoord met een aanvulling op het nominatiedossier (zie bijlage 2). Hierin wordt een voorstel gedaan voor aanpassing van de begrenzing van vijf locaties, waaronder één binnen de provincie Utrecht: Hoge Woerd, gemeente Utrecht (zie hierna).

Voor de Hollandse Waterlinies werd reeds in 2019 het ICOMOS-adviseringstraject doorlopen: althans, voor wat betreft de technische missie en het stellen van nadere vragen. De vragen van ICOMOS gaven geen aanleiding tot wijzigingen in de begrenzing of selectie van het genomineerde erfgoed. Met het afgelasten van de werelderfgoedconventie van 2020 werd ook het ICOMOS-advies uitgesteld.

Prognose

Afgaande op de door ICOMOS gestelde vragen, verwachten wij voor de Limes geen non-inscribe: die komt in principe enkel voor wanneer het Werelderfgoedcomité niet overtuigd is dat het erfgoed ook maar de potentie van uitzonderlijke universele waarde heeft. Een deferral (zware terugverwijzing) lijkt eveneens onwaarschijnlijk. Uiteraard zien wij het liefste direct een inschrijving, eventueel met 'aanbevelingen', en dat is zeker mogelijk, maar we moeten ook rekening houden met een referral (lichte terugverwijzing). Het is namelijk afwachten hoe ICOMOS oordeelt over de beantwoording van de gestelde vragen. Bovendien is het advies weliswaar leidend, maar niet dwingend: het Werelderfgoedcomité kan anders besluiten. Het is niet uitgesloten dat hierbij ook wordt gekeken naar wat er verder aan nominaties ter besluitvorming voorligt: er wordt gestreefd naar een betere mondiale balans op de Werelderfgoedlijst, die vooraan gekenmerkt wordt door een oververtegenwoordiging van Europese sites.

Doordat de vergadering van vorig jaar is uitgesteld naar dit jaar, wordt in 2021 besloten over drie voordrachten die allemaal Nederlands erfgoed betreffen, maar verschillen qua partners en verbondenheid met eerdere besluitvorming van het Werelderfgoedcomité.

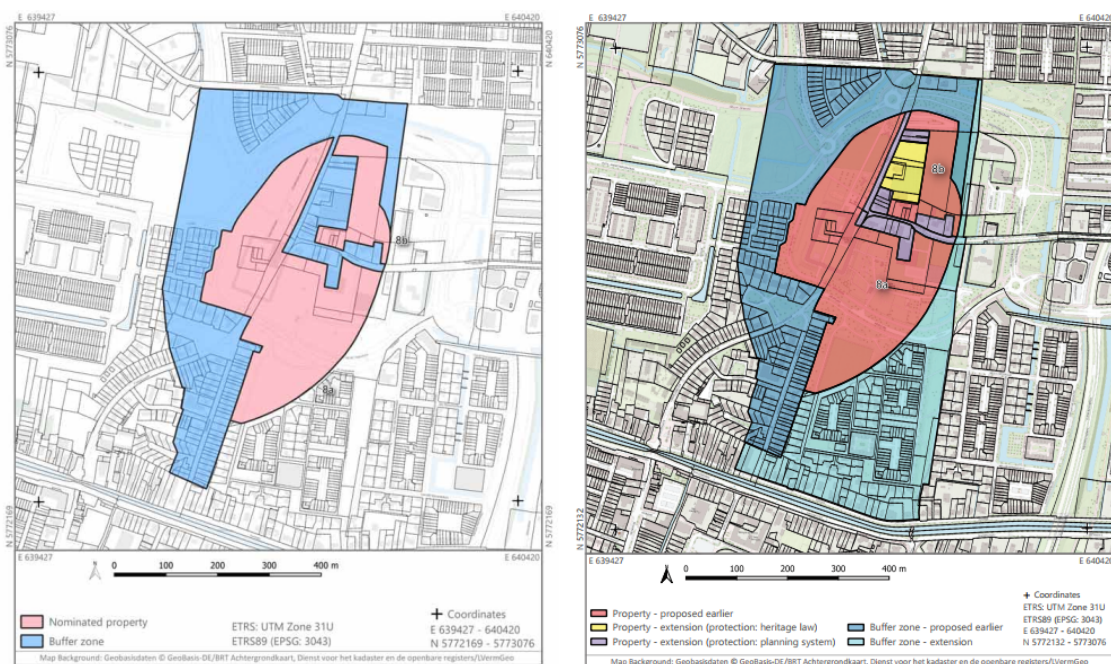
Neder-Germaanse Limes:	nieuwe voordracht (Nederland lead partner, met Duitsland)
Koloniën van Weldadigheid:	nieuwe voordracht, na referral (België lead partner, met Nederland)
Hollandse Waterlinies:	uitbreiding en hernoeming van bestaande Werelderfgoed-site Stelling van Amsterdam met de Nieuwe Hollandse Waterlinie (Nederland)

De kans op een non-inscribe voor de Hollandse Waterlinies is nihil, omdat het officieel om een uitbreiding van een bestaande werelderfgoed-site gaat. De kans op een deferral lijkt ook niet groot. Bij een deferral moet het dossier helemaal herschreven worden en opnieuw worden ingediend; dit kan gevolgen hebben voor het draagvlak. Wij verwachten net als voor de Limes ook voor de Hollandse Waterlinies dat een inscribe of een referral meer in de lijn der verwachtingen ligt, gezien de nadere vragen die ICOMOS in 2019 stelde.

Hoge Woerd

Binnen de provincie Utrecht hebben de nadere vragen van ICOMOS voor de Limes geleid tot de volgende aanpassing van de Hoge Woerd, Utrecht (zie bijlage 2, p.21). Deze wijzigingen zijn in overleg met de gemeente (verantwoordelijk wethouder Klein) tot stand gekomen.

- De bufferzone binnen de kernzone wordt kernzone.
Een deel (geel in de rechterafbeelding) is al Archeologisch Rijksmonument, voor een ander deel (lichtpaars in de rechterafbeelding) wordt beoogt een vergelijkbare bescherming te bewerkstelligen via het planologisch regime (d.w.z. een vergunningplicht bij ingrepen groter dan 0m2 en dieper dan 30cm).
- De aangrenzende bufferzone wordt uitgebreid aan de zuid(oost)zijde (lichtblauw in de rechterafbeelding).

Kaart 8. Utrecht – Hoge Woerd

Links: Nominatiedossier, p.153 Annex 1 (jan 2020); rechts: Additional information, p. 57 (febr. 2021).

Deze lokale en weinig impactvolle wijzigingen zullen op enig moment, naar verwachting in een volgende ronde, ook verwerking in de provinciale Omgevingsverordening behoeven:

- De zuid(oost)elijke uitbreiding van de bufferzone toevoegen aan de locaties met aanduiding '(Voorlopige Lijst) UNESCO Werelderfgoed Neder-Germaanse Limes (bufferzone)'
- Toevoegen instructieregels voor planologisch te beschermen kernzone. NB: dit zal dan speciaal in het leven worden geroepen voor en slechts toegepast op (de lichtpaarse delen van) Hoge Woerd.

Op gemeentelijk niveau zal enkel voor het lichtpaarse deel een aanpassing moeten worden doorgevoerd in het ruimtelijk regime, voor het overige is het al geregeld. De gemeente verwacht dit per januari 2022 op orde te zullen hebben. Binnen het planologisch als kernzone te beschermen deel (lichtpaars) worden geen nieuwe ontwikkelingen verwacht.

Vervolgprocedure / voortgang

De ICOMOS-adviezen voor de Neder-Germaanse Limes en de Hollandse Waterlinies zullen rond 4 juni bekend worden gemaakt. Wij zullen u hierover informeren en u de adviezen zo snel mogelijk toesturen.

Bijlagen

1. Infograph Limes nominatieproces 2021
2. Additional information

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen